

FRA HELNÆS

Ved Provst *G. Schousbo*, Vemmetofte

For en Del Aar siden var jeg paa Helnæs, denne ejendomme-
lige og smukke lille Halvø, der kun ved en tynd Traad er forbun-
det med Fyens Land. Ved den Lejlighed viste man mig en lille
Bog, som fangede min Interesse; jeg afskrev den i den Hensigt
at lade den komme frem her i Aarbogen. Saa vidt jeg erindrer,
gav rette Vedkommende mig Tilladelse dertil.

Først nu faar jeg gjort Alvor af dette mit Forehavende, og jeg
haaber, at Læseren vil være enig med mig i, at den meddeler ad-
skilligt af Betydning for Lokalhistorikeren ved de smaa Indblik,
den giver i huslige, sociale, agrariske og kulturelle Forhold i det
lille, tidligere ret isolerede Samfund paa Vestkanten af Fyen.

Jeg gengiver det væsentligste af Bogen med Nedskriverens egen
Retskrivning, men har af Hensyn til Tidsfølgen ordnet lidt om
paa Indholdet.

„Denne Bog tilhører Niels Larsen Hansen med Rette,
derfor skal ingen med mig om hende trætte.
Bogen haver ikke Liv,
men hvo hende stjæler, han er en Tyv.

Kiøbenhavn, den 24. Maj 1832. Niels Larsen Hansen.“

*

*

*

Født den 27. Marts 1786, og Karen Diderichs Dater døbt den
12. November 1786, indgaaet Ægteskab den 2. December 1814.
Levede i „et kierlig og løkelig og af Gud velsignet Ægteskab i
39 og $\frac{1}{2}$ Aar og blev Moder til 8 Børn, nemlig 4 Sønner og 4
Døtre“. Hun døde „Pluselig og udventet“ den 23. April 1854.
Den ene Datter døde, 25 Aar gl., den 21. Decbr. 1847. De andre
arver i Penge efter Fader og Moder ialt 24,500 Rigsdaler.

Han var 1816—19 Fattigforstander, 1816—22 Brandfoged,
1832—34 Skoleforstander, 1836—39 igen Fattigforstander, 1842
„Sovneforstander“.

Hans Fader hed Gaardmand Hans Larsen, født i Snaven den 24.
November 1743; hans Fader var Hjulmand og hed Lars Nielsen
og Moderen Maren Andersdatter. Han kom her til Helnæs, da han

var 40 Aar og levede i Ægteskab i 28 Aar med min Moder. Og efter hendes Død levede han næsten 17 Aar. Han døde den 14. December 1828, hans Alder var 85 Aar og nogle Uger. Min Moder Kirsten Hindrichs Datter er født i Snave Aar 1744 og døde den 25. Januar 1812, altsaa har hun været 68 Aar.

Gaarden, som var paa 71 Tdr. 5 Skpr. 3 Fdk. Land (den „lille Tønede“ paa 10.000 Kv.-Al.), fik han rimeligvis i Fæste, da han i en Alder af 28 Aar blev gift med sin jævnaldrende Kone. I 1819 avlede han: 70 Tdr. Rug, 55 Tdr. Byg, 36 Tdr. Havre, 6 Tdr. Boghvede, 1 Td. 4 Skp. Ærter, ialt 168 Tdr. 4 Skpr. Men senere kom han ind paa at mærgle Jorden. I 1837 fik den 1300 Læs. Ialt strøede han i Aarene 1835—49 ikke mindre end 9.085 Læs Mærgel ud over sine Jorder.

Virkingen udeblev ikke. Allerede 1838 er hans Avl steget til 273 Tdr. 7 Skp. Sæd (1819: 168 Tdr. 4 Skpr.), nemlig:

3 Tdr. 4 Skpr.	Hvede
82 —	Rug
87 —	Byg
70 —	Havre
16 —	Boghvede
12 —	Ærter
3 — 3 Skpr.	Vikker

og 35 Tdr. Raps à 10 Rdl. 3 Mark.

I 1843 er Tallene:

Hvede	4 Tdr.
Rug	104 —
Byg	120 —
Havre	143 —
Boghvede ...	4 —
Ærter	50 —
Vikker	2 —

ialt 427 Tdr.

I 1848:

Hvede	21 Tdr.
Rug	90 —
Byg	124 —
Havre	125 —
Ærter	55 —
Boghvede ...	18 — 4 Skpr.

ialt 433½ Tdr.

Raps 51 Tdr. à 9 Rdl.

Kløverfrø 11 Lispund.

Raps 40 Tdr. à 8 Rdl. 1 Mk. 8 Sk.

Og endelig i Aaret 1860 høster han 445½ Td. Sæd, nemlig: 64 Tdr. Hvede, 58 Tdr. Rug, 143 Tdr. Byg, 123 Tdr. Havre, 30 Tdr. „Blanding“, 19 Tdr. Ærter, 8½ Td. Boghvede.

Som gamle Navne paa Markerne anfører han: „Den Norden Tofte, den Synden Tofte, Vikiers Marken, Viiefælen, Bankemarken, Svinkiels Mk., Ovstefæle, Melleste Mk., forreste Mk., Ved-sangmarken.“

I 1856 købte han Gaarden (fra Stensgaard) til fri Ejendom for 6.653 Rdl. og afstod den derefter „med ald Boe og Besætning“ til sin Søn Hans Nielsen, „imod at jeg faar mit Ophold, og hvad jeg behøver, saa længe jeg lever.“ . . . Med nogle andre Udgifter kostede Gaarden ialt 8.253 Rdl. og 80 Rdl. i Omkostninger. „Det bliver da lit over det at Commissareren Vorderede Gaarden til, som var 8.200 Rdl.“

1840 og 41 foretog han nogle Forbedringer.

„For et Stenrug at lade hugke betalt 11 Rdl. 1 Mk., for Trappestene 1 Rdl. 4 Mk.“

„Omkostninger ved de toe Daglig Stuer:

Fielle for	27 Rdl.	Mk.	Sk.
Kakkelovn	41 —		
Komfyr	16 —	3 —	
Mursten	13 —	3 —	8 —
Smedeløn	11 —		
Kalk og Jern	5 —		
Murmester Løn	3 —		
Onderlag og Søm ...	3 —		
	<hr/>		
	120 Rdl. —	Mk. 8	Sk.

*

*

*

„Anders Diderichsens Gaard paa Helnæs brændte 21. Juli 1832 og blev opbygget samme Aar, hvorved jeg gjorde 36 Dages Arbejde med Folk, 10½ Dags med Vogn. Foruden Fødevarer, som jeg ei har gjort nogen Regning paa, bidrog jeg til den Brand Ligde [d. v. s.: brandlidte] følgende: Penge 7 Rdl., Kleder omtrent for 3 Rdl., Korn for 14 à 15 Rbdl., Madrialer til Boe og Gaardens Bykkning 38 Traver Langhalm, 8 Traver Rør, Tynder, Balier, Bytter [Bøtter], Striper, stole, Sække, Høsthaver, Møifielle, Siletøj [Seletøj], Hiul-bare, River, skoffer, Snitteskammel med mere. Efter en simpel overregning for omtrent 33 Rdl. 2 Mk. 8 Sk. I Alt tilsammen Reinet for 57 Rbdl. 2 Mk. 8 Sk.

Aar 1837 varede Vinteren usædvanlig længe. Det var frost og Sned til den 14. April. Vi begynde at Pløe nogle Dage mit i Mars, saa blev det frost den 19. Mars og varede Nesten i fire Uger; 9. og 10. og 11. April var det Snedvej, saa vi maate øsse Sned den 11. April. Den 13. April fik vi atter et spor Sned [Sporsne], hvorefter frosten ophørte den 14. April.

1838 Havde vi en strenge Vinter. Den begynde nogle Dage efter Nygaar [Nytaar] og blev stærkt frost og Sned, som vedvarede til sist i Martsig, saa dig [de] kiørte til Holsten og Als og alle steder, hvor dig løster. April var kold onder liden frost og Sned.

1839 Varede Vinteren ligeledes til mit i April."

*

*

*

„Løverdagen den 1. Juni 1844 havde vores Søn Anders Nielsen Brølløp med Karen Andersdatter hos hendes Fader Anders Pedersen i Strambye, og Torsdagen den 6. Juni næst efter flytede de over til Holsten til Flaut Bye, Øsbye Sogn, og modtog en lille Gaar, som han kort forud havde kjøbt for 4.212 Rdl. 3 Mk. Holstens Corant Eller 6.740 Rigsbankdaler — uden Besætning. En Deel fik han her fra Og en Deel fra Strambye. Og en Deel maatte han købe for signe Penge. Han har faaet i Arv og Gave 2.000 Rigsbankdaler i Penge, En Vogn med til Behør, En Koe, en Qvie, en Plov, en Harve, En Hest, En Deel Indboe af alle Slags. Foruden dette har jeg betalt 36 Rdl. i Rente, 20 Rdl. i smaat Sølv og 42 Rdl. i Sædler og en Plov 10 Rdl. I Alt 108 Rdl. Og 8 Tynder Korn. . . . Atter 200 Rdl. . . . Atter 300“

*

*

*

„Den 12. Maj 1848. Udgifterne til vores Datters Ane Marie Niels Datters Brølløp har været følgende:

Brudestads for	21	Rdl.	3	Mk.	7	Sk.
9½ Kande Rom	6	—	5	—	9	—
8 Kander Akkevit	4	—	4	—		
8 Pund Hollans Tobak	2	—	4	—		
8 — Kaduse Tobak	2	—	4	—		
10 Kander Kirsebær Akkevit...	5	—	5	—		
4 Kander Extragt	3	—				
½ Anker Røe Viin	7	—				
12 Flasker Gammel Viin	4	—				

Speserie [Krydderier] for	23	Rdl.	Mk. 12	Sk.
10 Lispund Kiød	18	—		
40 Kager	15	—		
Kokkekonerne	1	—	5	—
for at smykke Brud		—	4	—
for Seiding (Sigtning)	2	—	3	— 4 —
ladet Sigte 2 Tdr. Hvede, 5				
Tynder Ryg, grube 5 skieper				
Byk: Hvede 12 Rdl., Rug 20				
Rdl., Byg 1 Rdl. 4 Mark	33	—	4	—

Tilsammen 153 Rdl. 1 Mk.

Leveret En tynde Øl	2	Rdl.	3	Mk.
55 Kander Brændevin	18	—	2	—
4 Kander Rom	1	—	3	—
4 Kander Akkevit	2	—	2	—
6 — Kiseber	3	—	3	—
2 Kander Extragt	1	—	3	—
Smør og Kiødmad for	13	—		

42 Rdl. 4 Mk.

[Brudegaven] 112 —

154 Rdl. 4 Mk.

Indtægter som følger:

I Brudegave 112 Rigsbankdaler

I Drikkevarer blev sendt:

36 Kdr. Brændevin
 4 — Koniak
 7 — Kiseber
 12 — Brændevin
 2 Tdr. Øl

Fra Helnæs blev sent: 50 Kdr. Brændevin, 3 Tdr. Øl."

... Jeg maa vedgaa, at jeg ikke rigtig kan hitte Rede i dette Regnskab; men saa meget kan jeg da faa ud deraf, at dette Bryllup ikke har forvoldt Manden nogen følelig Udgift — takket være den kontante Brudegave og den rigelige „Føring“ el.

„Faaen“, Slægtninge og Venners Tilskud til Gildet. Man lægger især Mærke til det uhyre Kvantum Drikkelse af forskellig Art og Styrkegrad!

„Udgifter til vores Datter Karen Nielsdatters Brøllop den 15. Juni 1855. Udgiften var som følger:

Brudestas for	20	Rdl.	Mk.	Sk.
Alt Spiserie	33	—	4	— 2 —
8 Kander Rom	6	—	4	—
8 — Kisebær	4	—	4	—
8 — Røe Viin	8	—		
2 — Extragt	1	—	4	—
2 — Koniak	3	—	2	—
11 Lispund Kiød	35	—		
71 Kager	23	—		
2½ Tynde Hvede	30	—		
3 Tynder Rug	25	—	3	—
Kokkekonen	2	—	4	—
for sigtige (Sigtning)	2	—		
	196	Rdl.	1 Mk.	2 Sk.

Indtægter vare som følger:

I Brudegave	192	Rdl.
og Sølvtoj for omtr.	18	—
	210	Rdl.

Det balancerer jo udmærket. Men hertil kommer yderligere denne ikke ubetydelige Indtægt ved Gæsternes „Føring“:

100 Flasker Vin (de fleste gav 12, enkelte 14 Flasker hver), 67 Kander Brændevin (i Almindelighed 8 Kd. hver, nogle gav 6 Kd. hver, en enkelt 7), 13 Kdr. Kirsebærvin samt 4 Tdr. Øl.

Det svimler! Men man maa jo betænke, at Gilderne den Gang varede i 3 samfulde Dage og Nætter, saa Værtsfolkene maatte jo være vel forsynede med tørt og vaadt!

* * *

Midt i Bogen har en Niels Hansen Larsen indført et længere Digt; jeg formoder, at det er den samme Mand som Bogens Forfatter, der jo hed Niels Larsen Hansen. Han er vel kommen til at skrive sit Navn forkert.

En aandelig Sang.

Jeg har ej her mit blivende Sted,
 Jeg skal fra Verden flytte.
 Her er jo Møje og Fortræd
 i denne jordisk Hytte.
 Jeg stunder til mit rette Hjem,
 som er det ny Jerusalem,
 at leve trygt og rolig
 i Paradises Bolig.

Som Fuglen i den grønne Lund
 paa Dagen venter trolig,
 saa venter jeg hver Tid og Stund,
 at jeg kan blive rolig
 og komme til det Sted og Land,
 hvor jeg skal sé min Frelsermand
 og nyde himmelsk Manna
 i det forjætted¹⁾ Kana.

Saa glad som jeg til Sengen gaar,
 naar jeg er træt af Møje,
 saa glad jeg og min Grav attraar,
 naar Gud vil Stunden føje,
 at Sjæl og Krop adskilles maa
 og flyttes frydefuld herfra,
 Legemet til sin Moder
 og Sjælen til sin Broder.

Dér faar jeg Glæde for min Sorg
 og Hvile for min Møje,
 naar jeg til Himlens Frydeborg
 fra Jorden bli'er ophøjet.
 Hvor jeg skal sé den Himmelstad
 og spise af den Englemad,
 ja, sé Guds Engle klare
 blandt de Udvalgtes Skare.

Dér frygter jeg ej nogen Nød,
 slet intet mig besværer,
 ej Sygdom eller nogen Død,
 men Livsens Krone bærer.
 Dér skal jo evig være Glæd',
 det jeg udi mit Hjerte veed;
 min Ven skal mig ej svige,
 men evig trofast blive.

1) Han skriver: „For hiete“.

Sine Midler her forvarer man
 vel under Laas og Lukke
 for Ildebrand, for Tyvehand;
 slet ingen dér tør sukke;
 dér findes ingen svigefuld,
 dér plages ej af Frost og Kuld',
 dér ingen Vinter kommer,
 men dér er altid Sommer.

Hvor mange her beflitter sig
 paa Verdens Gods at sanke,
 vil bygge her et Himmerig,
 har Døden ej i Tanke;
 den komme kan, før man det véd:
 af Tiden ind i Evighed
 vil han os med sig tage
 — da staar alting tilbage.

Saa er al Verdens Guld og Sølv
 slet intet værd at agte,
 det er kun et forgyldet Møl
 og en lakeret [lakieret] Aske,
 der varer kun en liden Stund
 og hjælper ikke nogenlund;
 naar Gud vil Dommen give,
 skal alt til intet blive.

Du, Verden, er forfængelig,
 kuns Møje, Røg og Drømme,
 ja, som du her trakterer [Tragterer] mig
 saa vil jeg dig bedømme,
 thi jeg er bleven træt og ked
 af al din Ubestandighed —
 jeg Budskab har i Vente:
 at Gud sin Brud vil hente.

Kom da, o Død, jeg venter dig,
 kom, du min Ven og Broder,
 og før min Sjæl til Himmerig
 Legemet til sin Moder —
 til Jorden at levere den,
 indtil jeg vækkes op igjen;
 naar Guds Basuner klinge,
 skal jeg af Graven springe.

Niels Hansen Larsen.